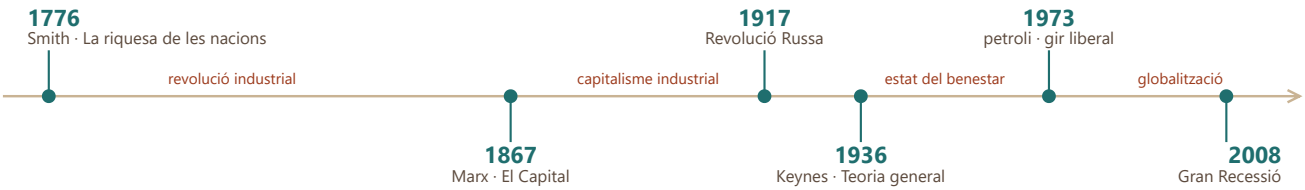
Les idees que han fet l'economia

p.profedeeconomia

Cap idea econòmica naix del no-res. Les tres grans —confiar en el mercat, criticar-lo i corregir-lo— responen, cada una, a una crisi concreta que els seus autors tenien davant dels ulls. Este dossier les posa al seu lloc: qui les va escriure, què passava al carrer mentre les escrivia i què en queda hui.

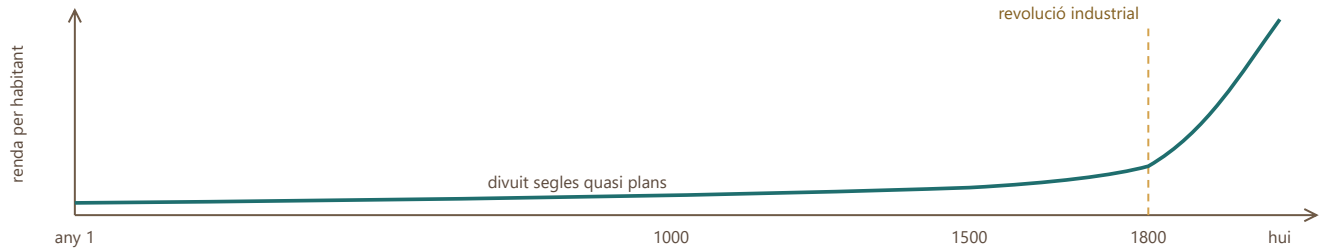
La línia està a escala: fixa't que entre Smith i Marx passa quasi un segle, i que de Keynes a hui en passa quasi un altre.

abans De la prehistòria al mercat

L'economia com a **ciència** naix el 1776, però l'economia com a **problema** és tan vella com la humanitat: sempre hi ha hagut necessitats il·limitades i recursos escassos. El que ha canviat al llarg de deu mil anys és **qui respon** les tres preguntes del tema.

MECANISME	QUI DECIDIX	QUAN HA MANAT	COM RESOL EL «PER A QUI»
Tradició	El costum i el parentiu: es fa el que sempre s'ha fet i ho fa qui ho feia el seu pare.	Des de sempre fins al segle XVIII, i encara hui en moltes societats rurals.	Un repartiment fixat pel costum.
Autoritat	Un poder central: el temple, el palau, el senyor feudal, el pla quinquennal.	Egipte i Mesopotàmia, el feudalisme, l'URSS.	Ho decidix qui mana.
Mercat	Milions de decisions individuals coordinades pels **preus**.	**Només des de fa uns 250 anys**, i sempre barrejat amb els altres dos.	Segons la renda de cadascú.

Fixa-t'hi: el mercat és el mecanisme **més nou dels tres** i mai ha funcionat a soles. Quan al debat es discutix «mercat o Estat», s'està discutint sobre els últims dos-cents anys d'una història de deu mil.

Renda mitjana per habitant del món, segons les estimacions d'Angus Maddison. L'escala vertical és orientativa: el que importa és la forma. Entre l'any 1 i el 1800 amb prou feines es va moure —els fills vivien com els pares—; des de llavors s'ha multiplicat **per més de deu**. Tot el que estudiem en este curs passa a la part dreta del gràfic.

Caçadors i recol·lectors

fins a ~10.000 aC

Grups de poques desenes de persones. No hi ha excedent ni propietat de la terra: la caça es compartix perquè no es pot guardar. Decidix la tradició.

Revolució neolítica

~10.000 aC · Creixent Fèrtil

Agricultura i ramaderia porten el sedentarisme i, amb ell, l'excedent. I amb l'excedent apareixen la propietat, la desigualtat i els oficis especialitzats.

Els primers estats

~3.000 aC

Temples i palaus recapten i redistribuïxen. Les primeres tauletes escrites de la història són comptabilitat: sacs de gra. El Codi d'Hammurabi ja fixa preus i salaris.

La moneda
Lídia, segle VII aC

Abans, bescanvi i mercaderies-diner: gra i bestiar —*pecunia* ve de *pecus*, «bestiar»—. La moneda **abarata l'intercanvi**: ja no cal que l'altre vulga just el que tu tens.

Grècia i Roma
segle V aC – segle V

Comerç mediterrani sobre una base **esclavista**. Aristòtil separa l'*oikonomía* —administrar la casa— de la crematística —fer diners pels diners—: d'ací ve la paraula.

Feudalisme
segles IX-XV

Terra, servitud i subsistència local; poc comerç de llarga distància i prohibició del préstec amb interés. Mana la **tradició** i el senyor.

El retorn del comerç
segles XII-XV

Fires, ciutats italianes, la lletra de canvi i la banca dels Medici. El 1494 Luca Pacioli publica la **comptabilitat per partida doble**, que encara s'estudia hui.

Plata i preus
segle XVI

L'arribada de metall americà dispara els preus a tota Europa. L'**Escola de Salamanca** ho explica dos segles abans que ningú: més diner per a la mateixa quantitat de béns.

Revolució industrial
1760-1840

Carbó, vapor i fàbrica. Per primera vegada la producció per habitant creix **any rere any**. L'economia naix com a ciència perquè, de sobte, hi ha alguna cosa nova a explicar.

Abans que tot això: contra qui escrivia Smith

Mercantilisme (segles XVI-XVIII): un país és ric si acumula or i plata. El comerç és un joc de suma zero —el que un guanya, un altre ho perd—, així que cal exportar molt, importar poc i protegir-se amb aranzels i monopolis reials. És la política de les monarquies europees.

Fisiòcrates (França, segle XVIII): Quesnay dibuixa en el *Tableau économique* (1758) el primer esquema de com circula la riquesa per una economia —l'avantpassat del flux circular de «Triar és renunciar»—. Per a ells, la riquesa només ix de la terra, i el govern ha de deixar fer: *laissez faire*.

Smith escriu **contra** els primers i **aprenent** dels segons.

1776 La revolució industrial i el naixement de l'economia

Adam Smith
1723-1790 · Escòcia

La riquesa de les nacions · 1776

EL MÓN EN QUÈ ESCRIVIA

Gran Bretanya està començant la **revolució industrial**: James Watt patenta la millora de la màquina de vapor el 1769 i les filatures de cotó de Manchester multipliquen la producció. El comerç encara està controlat per **gremis i monopolis reials**. El mateix any que ix el llibre, les colònies americanes es declaren independents.

Smith no era economista —la paraula encara no existia —: era catedràtic de **filosofia moral** a Glasgow.

Les idees

- **Divisió del treball.** A la fàbrica d'agulles, deu treballadors especialitzats en fan milers al dia; treballant cadascú pel seu compte no passarien de vint. D'ací ix tota la productivitat moderna.
- **L'interés propi com a motor.** El forner no et fa el pa per generositat, sinó pel seu benefici — i així i tot tu tens pa cada matí.
- **La mà invisible.** Milions de decisions egoistes acaben coordinades pels **preus** sense que ningú dirigisca res.
- **Un Estat limitat però necessari:** defensa, justícia, obres públiques i educació bàsica. Sense eixes quatre coses el mercat no funciona.

El matís que quasi mai es conta

Smith havia publicat abans la *Teoria dels sentiments morals* (1759), on la capacitat de posar-se al lloc de l'altre és la base de la vida social. I desconfiava obertament dels empresaris: advertia que quan els del mateix ram es reunixen, la conversa acaba en un acord contra el públic. Qui el cita per a defensar que «tot val» no l'ha llegit.

QUÈ EN QUEDA

Tota la teoria de preus i mercats de «La llotja de peix» i de «Per què hi ha quatre elèctriques i trenta fleques?». Cada vegada que dius «el preu puja perquè n'hi ha poc», estàs parlant en Smith. Al debat de classe és la **posició A**.

Dos que completen el quadre: Ricardo i Malthus

David Ricardo (1772-1823), *Principis d'economia política i tributació* (1817). L'avantatge comparatiu: dos països guanyen comerciant encara que un siga millor produint totes dues coses, perquè cadascun s'especialitza en allò que li costa menys *en termes del que deixa de produir*. És cost d'oportunitat aplicat al comerç, i és tot «D'ací al món».

Thomas Malthus (1766-1834), *Assaig sobre el principi de població* (1798). La població creix més de pressa que els aliments i la misèria és inevitable. Es va equivocar: no va preveure ni la revolució agrícola ni la caiguda de la natalitat. Però va ser el primer a posar damunt la taula el límit dels recursos, i eixe debat torna hui amb la sostenibilitat.

1848-1917 El capitalisme industrial i la seua crítica

Karl Marx 1818-1883 · Alemanya i Londres

Manifest comunista · 1848 · El Capital · 1867

EL MÓN EN QUÈ ESCRIVIA

El capitalisme industrial ja és madur, i és dur: jornades de dotze a catorze hores, treball infantil, barris obrers sense clavegueram. Engels ho documenta a Manchester el 1845, i les crisis es repetixen cada pocs anys deixant milers de persones al carrer.

El 1848 mitja Europa s'alça —la Primavera dels pobles— i el mateix any ix el *Manifest*. Marx acaba exiliat a Londres, escrivint *El Capital* a la biblioteca del Museu Britànic.

Les idees

- Valor-treball i plusvàlua. El valor el crea el treball; l'empresari paga un salari i es queda la diferència entre el que el treballador produïx i el que cobra.
- El capital es concentra. Els grans absorbixen els xicotets: el sistema tendix als monopolis.
- Les crisis no són accidents. Formen part del funcionament del sistema, no són mala sort ni errors de govern.
- La història avança per la lluita de classes, i les idees de cada època són, en bona part, les idees de qui mana.

On va encertar

- La concentració empresarial: hui uns pocs grups dominen sectors sencers.
- La globalització: la descriu el 1848, quan encara no existia la paraula.
- La recurrència de les crisis i l'efecte de la tecnologia sobre l'ocupació.

On va fallar

- Va anunciar que els salaris reals no pujarien: al segle XX van pujar molt.
- No va preveure ni els sindicats legals ni l'Estat del benestar, que van canviar el capitalisme des de dins.
- No va deixar escrit com s'organitza una economia sense mercat. Eixe buit el van omplir els que van vindre després — i eixa és una part del problema.

QUÈ EN QUEDA

És la crítica de referència: qui vulga defensar el mercat ha de respondre-li. Al debat de classe és la posició B, i la desigualtat de «Qui decidix què es produïx?» i el mercat de treball de «L'ocupació de temporada» es discutixen encara amb el seu vocabulari.

De Marx a la URSS: la guerra, Lenin i el pla

Marx mai va governar res. El pas de la crítica al sistema real el fa la Primera Guerra Mundial (1914-1918), que arruïna Europa i trenca l'imperi més feble: Rússia.

Lenin (1870-1924) escriu *L'imperialisme, fase superior del capitalisme* (1916): les potències s'han repartit el món i la guerra n'és la conseqüència lògica. L'octubre de 1917 els bolxevics prenen el poder. Després d'anys de guerra civil, la NEP (1921) torna a admetre un poc de mercat; amb Stalin s'imposa la planificació central: el Gosplan i els plans quinquennals (des de 1928) fixen per decret què es produïx, quant i a quin preu.

El resultat: industrialització molt ràpida —de país agrari a potència en dues dècades— i fracàs crònic per a alimentar i vestir la gent. És el «pa de Moscou» del resum: quan el preu el fixa una oficina, deixa de dir si en falta o en sobra.

1929-1945 La crisi que va canviar la manera de pensar

Dijous 24 i dimarts 29 d'**octubre de 1929** la Borsa de Nova York s'enfonsa. En tres anys cauen milers de bancs, l'atur arriba al **25 %** als Estats Units i el comerç mundial es contrau encara més per la guerra d'aranzels. Els governs fan el que deia el manual de l'època —retallar la despesa i defensar el patró or— i la cosa empitjora. A Alemanya, l'atur i la humiliació del Tractat de Versalles obrin la porta al nazisme; Keynes ho havia advertit ja el 1919 a *Les conseqüències econòmiques de la pau*.

John Maynard Keynes 1883-1946 · Anglaterra

Teoria general · 1936

EL MÓN EN QUÈ ESCRIVIA

Deu anys de **Gran Depressió**. Fàbriques parades, màquines en bon estat i milions de persones que volen treballar: tots els recursos hi són, i l'economia no arranca. La teoria vigent deia que això no podia passar més que uns mesos.

Keynes no era un revolucionari: volia **salvar el capitalisme**, no substituir-lo. Venia de la funció pública britànica i va acabar negociant la pau monetària de 1944.

Les idees

- **Mana la demanda.** El que es produïx i quanta gent treballa depén del que algú està disposat a comprar, no de la capacitat de produir.
- **L'atur pot durar.** Una economia pot quedar-se estancada anys sense cap mecanisme automàtic que la torne a la plena ocupació.
- **Si ningú gasta, ha de gastar l'Estat.** I cada euro gastat en genera més d'un de renda: és el **multiplicador**.
- **Les expectatives decidixen.** Invertir depén d'un impuls d'optimisme —ell en deia *animal spirits*—, no d'un càlcul perfecte.
- Contra els que deien que el mercat ja s'arreglaria sol: **«a llarg termini, tots morts»**.

QUÈ EN QUEDA

Pràcticament tot «En què es gasten els diners públics?»: pressupostos, dèficit, estabilitzadors automàtics. Els rescats de 2008 i les ajudes de 2020 són keynesianes de llibre. Al resum de «Qui decidix què es produïx?» és qui justifica la funció d'**estabilitzar l'economia**.

Qui li va discutir: Friedrich Hayek (1899-1992)

El mateix any en què Keynes negocia Bretton Woods, Hayek publica *Camí de servitud* (1944): qui planifica l'economia acaba havent de planificar les persones, i això costa la llibertat política.

Però el seu argument fort no és moral, és **informatiu** (1945): el coneixement que fa falta per a organitzar la producció —qui necessita què, on, quan i a quin cost— està repartit entre milions de persones i cap oficina el pot reunir. Els **preus** són el mecanisme que el resumix en un sol número. Premi Nobel el 1974.

Al debat de classe, la posició A ben argumentada no cita Smith: cita Hayek.

1944-1973: els trenta anys daurats

A **Bretton Woods** (1944) es dissenya el sistema monetari de la postguerra i naixen l'FMI i el Banc Mundial. Amb les idees de Keynes al govern i la reconstrucció en marxa, Europa occidental viu el període de **creixement més fort de la seua història** i construïx l'Estat del benestar: sanitat, educació i pensions públiques. És l'economia mixta del resum, en la seua millor època.

1973-1990 Quan la recepta va deixar de funcionar

El 1971 els Estats Units trenquen la convertibilitat del dòlar en or i l'octubre de **1973** l'OPEP quadruplica el preu del petroli. Apareix llavors una cosa que el manual keynesià no preveia: **inflació i atur alhora** —estagflació—. Gastar més ja no crea ocupació; només puja els preus.

Milton Friedman

1912-2006 · Estats Units

Escola de Chicago · Nobel 1976

EL MÓN EN QUÈ ESCRIVIA

Trenta anys de despesa pública creixent i, de sobte, una crisi que la despesa no arregla. Les empreses tanquen, els preus pugen i els governs no saben què fer.

Friedman aprofita el moment: feia dècades que discutia amb els keynesians i ara els números li donen la raó.

Les idees

- La inflació és sempre un fenomen monetari: si es posa més diner en circulació del que l'economia creix, els preus pugen. El control del diner és la clau.
- Hi ha una taxa d'atur «natural» que depén de com funciona el mercat de treball. Baixar d'ahí gastant només dona inflació, i a la llarga ni això.
- Amb Anna Schwartz (1963) mostra que la Reserva Federal va agreujar la Depressió deixant caure els bancs: la crisi del 29 també va ser un error de política monetària.
- Menys Estat, més mercat: privatitzar, desregular i deixar els bancs centrals fora de la política.

QUÈ EN QUEDA

Molt més del que sembla: Thatcher (1979) i Reagan (1981) governen amb estes idees, i els bancs centrals independents amb objectiu d'inflació —el BCE de «Som el BCE»— són filles directes d'esta discussió. El marc en què vivim encara és, en bona part, el seu.

2008 i 2020: el pèndol torna

El setembre de 2008 cau Lehman Brothers i el sistema financer mundial s'atura. Els governs rescaten bancs, aproven plans d'estímul i els bancs centrals compren deute a gran escala: idees que semblaven jubilades tornen al centre en poques setmanes. El 2020, amb la pandèmia, passa igual i encara més ràpid.

La moral del segle: cap escola guanya per sempre. Cada crisi torna a obrir les tres preguntes de «Qui decidix què es produïx?», i la resposta de cada època depén de quina crisi acaba de passar.

hui Els que discutixen ara

Cap d'estos noms substituïx els anteriors: tots discutixen amb ells. Estos són els que més han canviat la conversa dels últims cinquanta anys.

Joseph Schumpeter

1883-1950

La destrucció creativa: el motor del capitalisme és l'empresari innovador, i cada innovació mata el negoci anterior. El mòbil va matar la càmera de fotos. És la base de tot l'EDMN de 2n.

Joan Robinson

1903-1983

Competència imperfecta (1933): quasi cap mercat real té molts venedors i cap poder per a fixar el preu. «Per què hi ha quatre elèctriques i trenta fleques?» ix d'ací.

Amartya Sen

1933 · Nobel 1998

Desenvolupament és llibertat: el que compta no és la renda, sinó què pot fer realment la gent. Amb Mahbub ul Haq construïx l'IDH (1990), el de l'exercici 6 del dossier.

Elinor Ostrom
1933-2012 · Nobel 2009

Primera dona premi Nobel d'economia. Va documentar comunitats que gestionen boscos, pesqueres i regadius **sense privatitzar-los ni estatalitzar-los**, amb normes pròpies. Les hortes valencianes són un dels seus casos.

Daniel Kahneman
1934-2024 · Nobel 2002

Psicòleg, no economista. Va demostrar que decidim amb **biaixos sistemàtics**, no com diu el model del consumidor racional. D'ací naix l'economia conductual.

Thomas Piketty
1971

El capital al segle XXI (2013): quan la rendibilitat del capital supera el creixement de l'economia (**r > g**), la riquesa heretada pesa més que el treball i la desigualtat creix sola.

Mariana Mazzucato
1968

L'Estat emprenedor (2013): internet, el GPS i la pantalla tàctil ixen d'inversió pública en recerca. **El risc el paga l'Estat i el benefici se'l queda el privat.**

Kate Raworth
1970

L'**economia del donut** (2017): l'economia s'ha de moure entre un sòl social —que ningú quede per davall— i un sostre ecològic —que no ens carreguem el planeta—.

Esther Duflo
1972 · Nobel 2019

Contra les grans teories sobre la pobresa: **experiments de camp** per a comprovar quina mesura concreta funciona i quina no. La segona dona amb el Nobel d'economia.

Espanya La mateixa història, vista des d'ací

Espanya arriba tard a quasi totes les cites d'este dossier: tard a la industrialització, tard a la crisi del 29, tard a la del petroli i tard a Europa. Entendre per què és entendre mig país.

ÈPOCA	QUÈ PASSA	QUÈ EN QUEDA
Segle XVI l'imperi i la plata	De Potosí (1545) ix la plata que paga les guerres de l'imperi. Els preus es multipliquen, les manufactures s'importen en compte de produir-les i Felip II **suspén pagaments quatre vegades** (1557, 1560, 1575 i 1596).	Tindre un recurs no és ser ric. És la primera «maledicció dels recursos» d'Europa, i l'**Escola de Salamanca** ja l'explica: massa diner per als mateixos béns.
Segles XVII-XVIII endarreriment i reformes	Castella es despobla. El reformisme il·lustrat —Campomanes, i Jovellanos amb l'*Informe sobre la Ley Agraria* (1795)— diagnostica el problema: terra amortitzada, sense inversió i sense mercat.	El diagnòstic estava fet dos segles abans que la solució. Saber què falla no basta.
Segle XIX industrialització a mitges	Es perden les colònies continentals, arriben les desamortitzacions (1836 i 1855) i el ferrocarril (des de 1848, amb un ample propi). Tèxtil a Catalunya, ferro i banca al País Basc; la resta, agrària i protegida per aranzels.	Una industrialització **perifèrica i desigual** que encara es nota al mapa econòmic d'ara.
1914-1936 neutralitat i República	La Gran Guerra dispara les exportacions d'un país neutral. Després arriben les obres públiques de Primo de Rivera i una crisi del 29 que colpeja tard, però en el pitjor moment polític possible.	Créixer per una guerra aliena no és un model de creixement.
1939-1959 autarquia	Aïllament volgut: racionament amb cartilla fins al 1952, INI (1941), estraperlo i control de preus. La renda per habitant no recupera el nivell de 1935 fins a mitjans dels cinquanta.	Tancar una economia costa **dues dècades**. És el laboratori espanyol de la planificació i el control de preus.
1959-1973 estabilització i desarrollismo	El **Pla d'Estabilització de 1959** obri l'economia i devalua la pesseta. Vénen el turisme, l'emigració a Europa amb les seues remeses i l'èxode del camp a la ciutat. El creixement s'acosta al 7 % anual.	Obrir-se va canviar el país més que cap pla. Però el creixement va arribar abans que els serveis públics.
1973-1985 la crisi que arriba tard	El petroli pega quan hi ha una transició política en marxa. Inflació de dos dígits, **Pactes de la Moncloa** (1977) i reconversió industrial: es tanquen drassanes i siderúrgies. L'atur passa del 20 %.	Ací naix l'**atur estructural** espanyol, que és el problema de «L'ocupació de temporada».
1986-2007 Europa i la bombolla	Entrada a la CEE (1986), fons europeus, l'euro (1999, bitllets el 2002) i crèdit molt barat. El 2006 es comencen més de **700.000 habitatges** en un any, una xifra semblant a la de França, Alemanya i el Regne Unit juntes.	Diners barats no són riquesa: són **deute**. I un país que creix per la construcció creix en una sola direcció.

ÈPOCA	QUÈ PASSA	QUÈ EN QUEDA
2008-2013 la Gran Recessió	Cau la construcció i s'emporta el crèdit. Es rescaten les caixes (uns 40.000 milions), la prima de risc arriba a 638 punts el juliol de 2012 i l'atur toca el **26,9** % el 2013, amb més del 55 % entre els joves.	Tot el vocabulari de «L'ocupació de temporada», «En què es gasten els diners públics?» i «La meua primera hipoteca», viscut per les famílies d'esta classe.
2014 fins hui recuperació i reptes	Recuperació basada en serveis i turisme —al voltant del 12 % del PIB—. El 2020 la pandèmia fa caure el PIB prop d'un 11 %, la caiguda més gran des de la Guerra Civil, i es respon amb ERTO i fons europeus.	Pendents: atur estructural, productivitat, habitatge i despoblament interior. **Les tres preguntes, ara mateix.**

I a la vostra zona

No cal anar-se'n a Manchester. Mireu al voltant: quasi segur que a la vostra zona hi ha algun **producte del camp** que es ven fora, una **indústria** que va ser el motor local i que la crisi o la competència exterior van reduir —això és **canvi estructural**, el mateix que li va passar al tèxtil britànic—, algun sector que depén del **turisme** i de la seua estacionalitat, i potser un **mercat majorista o una llotja** on el preu es fixa cada dia. Trieu-ne un i penseu quina pregunta de les tres (què, com i per a qui produir) l'explica millor.

La història econòmica no és una cosa que passa als llibres i als països grans: passa a deu minuts de casa.

Tot en una taula

QUI	OBRA	LA PREGUNTA QUE TENIA DAVANT	QUÈ EN QUEDA HUI
Adam Smith	1776	Per què unes nacions són riques i altres no, si ningú dirigix l'economia?	Mercat, preus i divisió del treball («La llotja de peix»).
David Ricardo	1817	Li convé a un país comerciar amb un altre que ho fa tot millor?	Avantatge comparatiu («D'ací al món»).
Thomas Malthus	1798	Hi ha prou recursos per a tanta gent?	El límit dels recursos: sostenibilitat.
Karl Marx	1867	Per què creix tant la producció i els que la fan viuen tan malament?	La crítica de referència. Desigualtat i mercat de treball.
Lenin i el Gosplan	1917	Es pot dirigir una economia sencera des d'una oficina?	L'experiment de la planificació central i el seu límit.
J. Schumpeter	1942	D'on ix el creixement a llarg termini?	Innovació i destrucció creativa. EDMN de 2n.
J. M. Keynes	1936	Per què una economia amb tots els recursos disponibles es queda parada?	Demanda agregada i política fiscal («En què es gasten els diners públics?»).
F. Hayek	1944	Pot algú saber prou per a planificar el que produïx un país?	Els preus com a informació. Argument fort de la posició A.
M. Friedman	1963	Per què hi ha inflació i atur alhora?	Política monetària i bancs centrals independents («Som el BCE»).
Amartya Sen	1999	Ser més ric és estar millor?	Desenvolupament humà i IDH.
Elinor Ostrom	1990	Els béns comuns, només es poden salvar privatitzant o nacionalitzant?	Una tercera via: les normes de la comunitat.
Thomas Piketty	2013	La desigualtat es corregix sola amb el creixement?	r > g: no, si no es fa res.

Per a treballar el dossier

Les respostes van al quadern. Quasi totes es contesten amb el dossier a la mà; per a la **5** cal tindre al costat el **resum de «Qui decidix què es produïx?»**, i per a l'**11**, un diari.

1. Cada idea respon a una crisi. Digues quin problema concret tenien davant **Smith (1776)**, **Marx (1867)**, **Keynes (1936)** i **Friedman (1973)**, i per què eixe problema explica la seua resposta.
2. Smith i Marx miren **la mateixa fàbrica**. Què hi veu cadascun? Com pot ser que dels mateixos fets isquen conclusions oposades?
3. Explica amb les teues paraules per què Hayek diu que el problema de la planificació és d'**informació** i no de bona voluntat. Relaciona-ho amb el pa de Moscou del resum.
4. Keynes i Friedman no discutixen si l'Estat ha d'existir, sinó **què pot aconseguir**. Quina és exactament la diferència?
5. Busca al resum de «Qui decidix què es produïx?» les **quatre funcions del sector públic** i digues quin autor del dossier justifica millor cadascuna.
6. De Marx, tria **un encert i un error** i argumenta els dos amb un fet, no amb una opinió.
7. Classifica estes afirmacions del dossier en **positives** o **normatives**: (a) «el 1933 l'atur als EUA va arribar al 25 %»; (b) «l'Estat ha de gastar quan ningú més gasta»; (c) «la planificació central no va aconseguir abastir de béns de consum»; (d) «privatitzar és millor».
8. Ostrom, Mazzucato i Raworth discutixen amb els clàssics. Tria'n una, explica què li discutix a qui, i digues si estàs d'acord i per què.
9. Les **tres maneres** de respondre les preguntes —tradició, autoritat i mercat— encara conviuen. Posa un exemple actual de cadascuna que hages vist tu, i digues qui decidix en cada cas.
10. Tria **dos moments** de la història econòmica d'Espanya de la taula i digues quin autor del dossier els explicaria millor i per què. Pensa, per exemple, en el segle XVI i en el 2008.
11. **De la premsa d'esta setmana:** busca una notícia econòmica i digues quin dels autors del dossier l'explicaria millor. Una frase per a l'autor i tres per al fet.